

Bordács Zsuzsanna

Olvasás – élvezetes olvasás – szövegértés

Tisztelt Szerkesztőség, kedves Olvasók!

A minap a villamoson utazva egy hat év körüli kislányra lettem figyelmes. Hangosan és büszkén – hogy mindenki láthassa és hallhassa, hogy ő milyen ügyes nagyfiú – betűzgette a reklámfeliratokat. Elgondolkoztam azon, hogy ettől a kezdeti lelkesedéstől hogyan jutunk el oda, hogy a középiskolás korosztály nagy része bevallottan nem szeret olvasni, legfeljebb kényszer hatására olvas („kötelezőket”), és a felnőtt lakosság jelentős hányada funkcionális analfabéta. Aztán visszaemlékeztem arra is, hogy kezdő koromban (több mint húsz évvel ezelőtt) nem szerettem Petőfit tanítani, mert nem éreztem benne semmi kihívást: hiszen Petőfi olyan egyszerű, közérthető, nem kell benne bonyolult összefüggéseket keresni. Ma komoly nehézséget jelent egy Petőfi-vers értelmezése, mert a diákok nincsenek birtokában a megértéshez szükséges szókincsnek.

E két tényező (nem olvasunk, és szegényedik a szókincsünk) együttesen vezet oda, hogy diákjaink – nemzetközi összehasonlításban – gyenge teljesítményt nyújtanak a szövegértés terén. Adódik tehát a kérdés: miért nem olvasunk, miért gyérül a szókincsünk, miért romlik vagy stagnál a szövegértési kompetenciánk, miért találkozunk egyre több diszlexiás és diszgráfias tanulóval?

Az első válasz: talán az olvasástanítás módszerei miatt.

Az elsős kisgyerekekben még hihetetlen tudásvágy munkál, ő szivacsaként szívja magába az információkat. De az időnként túl gyors haladási ütem – az, hogy nincs idő elmélyíteni, begyakorolni a megszerzett ismereteket, mert menni kell tovább – a kisdíjak egy részénél olyan kudarcélményekhez vezet, amelyek fokozatosan elveszik a kedvüket a tanulástól, rosszabb esetben alulértékelt énképet alakítanak ki bennük: „Nekem ez úgysem megy!” Én nem hiszek abban, hogy egy tanító néni munkájának eredményességét azon lehet lemérni, hogy olvasnak-e a gyerekek decemberben vagy sem. Szerintem az eredményesség azon múlik, hogy élvezettel olvasnak-e (és ezáltal megértik, amit olvasnak), vagy kényszerrel, kényszernek érezve betűzgetnek, mert muszáj (és a lényeg az, hogy ki tudják-e olvasni a szöveget, nem pedig az, hogy értik-e). Tanárként persze tudom, hogy az alsó tagozatos tanítókat is köti a tanterv, a tantárgyi előírások és a tanmenet, de ezen – látva az egyre növekvő számban jelentkező gondokat – változtatni kellene.

A második válasz: talán a mese hiánya miatt.

Itt persze nem a DVD-n kapott, televízió által sugárzott mesék hiányára gondolok, hanem a szülők által olvasott, hallás útján megismert történetekre. A hagyományos mesék – ellentétben a mesecsatornák által sugárzottakkal – bővítik a szókincset, igényes, választékos beszédre nevelnek, és ami a legfontosabb: teret adnak a gyermek alkotó fantáziájának, képzeletének, hiszen nem képi világot vetítenek elé, hanem a szavak varázslatos erejével hatnak. A kisgyermek így megtanulja, hogy a betűk nem csupán formák, hanem egy csodálatos világ rakható össze belőlük. Véleményem szerint, ha egy kisdíj képessé válik arra, hogy az olvasott szöveget elképzelje, megjelenítse, ez a képesség a későbbiek során jó alap lehet a komolyabb szövegek értelmezéséhez is. Tudom, hogy a meseolvasás hiánya sokkal mélyebb gyökerű társadalmi problémára vezethető vissza. Meggyőződésem azonban, ha elfoglaltsága és leterheltsége miatt a szülő nem képes ezt megtenni, akkor ezt a feladatot az óvodának, az iskolának kell vállalnia. Lehet, hogy a szófajok felismerése, a mondatelemzés és az ágrajzok készítése helyett az alsó tagozatban csupán az olvasásra – értő és élvezetes olvasásra – kellene nevelnünk a kisdíjakokat.

A harmadik válasz: talán a kötelező olvasmányok miatt.

Amit most írok, azzal biztos sok kolléga nemtetszését fogom kiváltani, de bizony be kell vallanom, hogy a kötelező olvasmányok egy részét idejétmúlnak, a mai kor problémáit tekintve érdektelennek tartom, és az a véleményem, hogy sok mindenre alkalmasak, de arra nem, hogy értő olvasókat neveljünk általuk. Tudom, hogy a *Légy jó mindhalálig*, a *Szigeti veszedelem*, az *Anyegin* vagy a *Bánk bán* az általános műveltség része, a tanulók erkölcsi nevelésének fontos eszköze, de vajon mit ért meg belőle a diák, ha csak a saját „kútfejére” kell hagyatkoznia?! A nyelvi fordulatok, a szóhasználat olyannyira idegenszerű, hogy a tanórai feldolgozás sokszor nem is műelemzésből áll, hanem magyarról magyarra fordításból. A szókincsbeli hiányosságok, az egyre fogyatkozó aktív és az egyre szűkülő passzív szókincs miatt ma már Petőfit és Aranyt sem lehet úgy tanítani, mint néhány évtizeddel ezelőtt. Bizony igen gyakran előfordul, hogy először ki kell gyűjteni és meg kell magyarázni a tanulók által nem ismert szavakat, kifejezéseket, s csak ezután lehet az értelmezéshez kezdeni. Természetesen ezzel nem azt akarom mondani, hogy akkor ne tanítsunk XX. század előtti irodalmat, de talán a kötelező olvasmányok szerencsésebb vagyis életszerűbb megválogatásával el lehetne érni, hogy a diákok számára ne teher, ne újabb nyűg legyen az olvasás, hanem élvezet. S ha élvezettel (és ezáltal egyre többet) olvasnának, észrevétlenül gyarapodna a szókincsük is.

Meggyőződésem, hogy az a diák, aki szeret olvasni, aki sokat olvas és megfelelő szókinccsel rendelkezik, jobban teljesít a szövegértés terén. Az értő olvasás nemcsak magyarból fontos, hanem minden tanulási folyamatnak az alapja, ezért tulajdonképpen a sikeres emberré nevelés elsődleges eszköze. Természetes társadalmi és oktatáspolitikai elvárás tehát a szövegértési kompetencia fejlesztése, de magyartanárként úgy érzem, hogy az egyre erőteljesebb nyomás, amely e tekintetben ránk nehezedik, nem jár együtt az eszközök bővülésével. Az elsajátítandó tananyag mennyisége nem csökkent, a rendelkezésünkre álló óraszámok nem nőttek, ám megjelent egy olyan többletfeladat – a kompetenciafejlesztés –, amely rendkívül időigényes és egészen másfajta módszereket igényel, mint amilyenekre az eddigi munkánkat építettük. A másfajta módszerek kapcsán pedig meg kell jegyeznem, hogy híján vagyunk a didaktikai módszereknek. Tudunk szövegértési feladatokat gyakoroltatni, és a sok gyakorlás nyilvánvalóan valamiféle eredményhez, javuláshoz (elsősorban feladatmegoldó rutinhoz, de nem a szövegértési képességek javulásához) vezet, eközben azonban nincs módszerünk például arra, hogy a komoly nehézségekkel küzdőket hogyan próbáljuk meg felzárkóztatni az osztály szintjére.

Ehhez a feladathoz várjuk az oktatáspolitikai anyagi és módszertani segítségét.

Tisztelettel:

Budapest, 2009. április 17.

Bordács Zsuzsanna
magyartanár

Bordács, Zsuzsanna: Reading – Enjoyable Reading – Reading Comprehension

Az írás szerzőjéről

Bordács Zsuzsanna
Kozma Lajos Faipari Szakközépiskola, Budapest, Magyarország